

St. med. nr. 25.

(1926)

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v. ved den finske fjellstue Silaskoppi (Silasstuen) 27de—28de februar 1918.

Utenriksdepartementets innstilling av 4de juni 1926, som er bifalddt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av stats- og utenriksminister Ivar Lykke.)

Natten mellem 27de og 28de februar 1918 opholdt 131 norske kjørere med hester og sleder, vernepliktig kaptein i marinen E. Lund, kaptein M. Hansen og ekspeditor V. Irgens (de tre siste som funksjonærer, knyttet til A/S Transportkontoret, Bergen) sig på den finske fjellstue Silaskoppi (Silasstuen), ca. 1½ mils vei fra den norske grense, for å kjøre ned til Skibotn en del gods, (tinn, sink, kobber og feltstøvler) som i sin tid var bestemt til Russland, men nu på grunn av forholdene skulde transporteres tilbake.

I løpet av natten kom der en finsk militærstyrke, bevebnet med geværer, karabiner og revolvere og under anførsel av en officer som — efter å ha plasert maskingeværer i stilling og satt ut poster — i den finske regjerings navn erklærte alle norske hester på fjellstuen (ca. 140) og alt gods beslaglagt og samtlige nordmenn arrestert, da de befant sig på finsk grunn uten pass og var kommet inn i Finland ad en vei, ad hvilken det for tiden ansås ulovlig for utlendinger å komme.

Der blev straks protestert mot beslagleggelsen av norsk eiendom og arrestasjonen av norske borgere og påberopt at der efter den kontrakt som var opprettet mellem

det norske transportfirma og det finske firma som under de inntråtte omstendigheter hadde disposisjonsretten over godset, ikke av de finske myndigheter skulde bli lagt hindringer i veien for transporten til Norge.

Der blev imidlertid ikke tatt hensyn til protesten, idet finnene fremholdt, at der nu var krig i landet, og at de finske myndigheters dengang givne tillatelse ikke lenger stod ved makt.

En anmodning om å få sette sig i forbindelse med kontoret i Skibotn for derved å søke utvirket frigivelse av hester og kjørere blev avslått. Dog fikk kjørerne lov til å vende tilbake samme vei de var kommet, da der ikke kunde skaffes proviant til så mange under transport ned gjennom Finland.

Det blev så foreslått finnene telegrafisk over Skibotn å sette sig i forbindelse med de finske myndigheter, for å få utvirket en lempning, idet beslagleggelsen — utover det finske gods — måtte bero på en misforståelse, og pekt på den ulykke det mot den anstundende våronn vilde være for vedkommende norske bygder å bli berøvet sine hester.

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v.

Det hjalp ikke: Hestene skulde føres ned i Finland. Og de blev sendt nedover straks samme morgen med full-lastede sleder (500—700 kg. på hver). De norske hesteiere blev opfordret til å følge med hestene og budt betaling; men kun en av dem etterkom opfordringen.

Derefter blev de norske kjørere opstillet og under bevoktning ført tilbake over grensen, hvorimot de tre ovennevnte funksjonærer blev tilbakeholdt på Silasstuen til neste dag, da de måtte tiltre en 8—9 dagers lang tur med slede gjennom Nord-Finland til Torneå under militær bevoktning. To dagers reise fra Torneå fikk de meddelelse om, at beslagleggelsen og arrestasjonen berodde på en feiltagelse; hestene skulde sendes tilbake, og de arresterte var fri, og der skulde dessuten ydes erstatning såvel for tapt arbeidsfortjeneste for kjørerne som for eventuell skade på hestene.

Omkring midten av mars var de fleste av hestene kommet tilbake til Lyngen, alle grovt mishandlet og sulteforet. 4 av dem var skutt underveis og 2 måtte skytes ved fremkomsten.

Utenriksdepartementet telegraferte, straks det fikk meddelelse om arrestasjonene og beslagleggelsen, 2ten mars til vår sendemann i Stockholm med anmodning om ved henvendelse til statsråd Gripenberg (finsk representant i Stockholm) å søke saken ordnet og særlig få frigitt de arresterte nordmenn. I telegram av 5te s. m. innberettet legasjonen, at Gripenberg etter mottatt telegram fra general Mannerheim hadde meddelt, at episoden skyldtes en feiltagelse, og at de arresterte personer var frigitt og hestene tilbakelevert. I en note av 16de s. m. til sendemann Hagerup anførte statsråd Gripenberg, at arrestasjonen skyldtes det finske vaktmannskaps feilaktige antagelse av, at transportekspedisjonen hadde til hensikt å utføre av landet varer som var beslaglagt av den finske stat, og at hestene blev beslaglagt, fordi utførsel av hester fra Finland var forbudt. Den finske regjering

som dypt beklaget begivenheten, som kunde virke forstyrrende på det vennskapelige forhold til fremmede makter, hadde straks gitt ordre til frigivelsen av de arresterte norske undersåtter og ophevelse av beslagleggelsen av hestene.

Med skrivelse av 14de s. m. oversendte A/S Transportkontoret til Utenriksdepartementet kopi av bl. a. følgende telegram fra den finske etappechef til vedkommende finske distriktschef:

«Senijokki 3dje mars 1918.

Distriktschefen Wright To.

«Överbefalhavaren anmoder Eder såväl genom telegram over Norge som «kurir giva Suvirinne order at genast åter«ställa alla norska hästar samt framföra «ursäkt för skymflig behandling av norska förmån. Skadan ersättas. Suvirinne «torde återkallas då frågan ordnats di«rekte av Överbefalhavaren på annat sätt.

Etappechefen Theslöff.»

(Etappechef Theslöff hadde tidligere vært innehaver av firmaet Boström, Torneå, for hvilket A/S Transportkonoret hadde påtatt sig transporten fra Silasstuen, men han stod på denne tid helt utenfor ledelsen av firmaet og visstnok også økonomisk helt utenfor, såvidt vites var det broren Einar som da ledet firmaet. Suvirinne var den finske patruljefører).

A/S Transportkontoret som av firmaet Boström for sine erstatningskrav var blitt henvist til den finske legasjon i Oslo, tilstillet 10de februar 1919 denne opgave over sine krav, andragende til et samlet beløp av kr. 303 055,82 med 6 pct. renter fra 1ste mai 1918, med anmodning om hurtigst mulig behandling og innbetaling av beløpet.

Den 4de mars s. å. bad Utenriksdepartementet gjennom legasjonen i Helsingfors om snarlig avgjørelse av saken og fikk i verbalnote av 21de mai nesteften til svar, at erstatningskravene var oversendt Frihetskrigets Likvidasjonskomite, som ennu ikke hadde sluttbehandlet spørsmålet, men hvis medlemmer hadde meddelt, at firmaet Bo-

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v.

ström påstod allerede å ha godtgjort A/S Transportkontoret alt lidt tap, så komiteen sannsynligvis ikke kom til å godkjenne sistnevnte selskaps krav. I verbalnote av 31te s. m. meddelte Utenriksministeriet videre, at Likvidasjonskomiteen hadde erklært at anholdelsen av Transportkontorets «forkarlar» hadde vært en nødvendighet, da de var kommet inn på finsk område uten pass og i særdeleshet fordi der ennå i Finland gjaldt utførselsforbud for hester. Dessuten hadde Transportkontoret sendt sine «forkarlar» og deres «forriddare» inn på finsk område etter overenskomst med firmaet Boström og på dets ansvar og var i begrep med ulovlig å overføre fra Kilpisjärva til Norge varer tilhørende den russiske stat, innen de finske myndigheter kunde få dem beslaglagt. Komiteen hadde derfor ikke funnet det norske selskaps krav beføiet og derfor heller ikke truffet nogen forføining i saken, i særdeleshet da firmaet Boström erklærte å ha betalt for lenge siden til A/S Transportkontoret kr. 500 000,00 som godtgjørelse for den omhandlede transport.

I note av 16de juli 1919 til det finske Utenriksministerium fremholdt den norske sendemann i Helsingfors i svar herpå:

at det ved bindende offisiell erklæring fra statsråd Gripenberg var erkjent, at beslagleggelsen skyldtes en feiltagelse og at Likvidasjonskomiteens senere begrunnelse, som hevdet ikke alene berettigelsen, men også nødvendigheten av de skritt, de finske myndigheter tok, stod i bestemt strid med denne erklæring;

at den finske stat som følge derav pliktet å erstatte den skade som ved beslagleggelsen var voldt det norske firma;

at general Theslöf dessuten uttrykkelig hadde lovet skadeserstatning;

at sådan skadeserstatning ikke var ydet av firmaet Boström (Likvidasjonskomiteens anførsler herom var uriktige);

at det til erstatning opførte beløp allerede av Transportkontoret var utbetalt til vedkommende erstatningsberettigede hesteeiere m. v., så der kun handledes om refusjon av utlegg.

Han henstillet sluttelig, at erstatnings-

kravet uten ophold erkjentes og at erstatningen med renter utbetaltes det norske firma. —

Efter gjentagne purringer fra legasjonen meddelte Utenriksministeriet i verbalnote av 20de desember s. å. at Likvidasjonskomiteens beslutning foreløbig ikke var blitt forandret, og at erstatningskravet ikke kunde sluttbehandles, før de myndigheter som efter opdrag av Krigsministeriet undersøkte saken, hadde tilendebragt sitt arbeide, hvad der vilde skje i nær fremtid.

Der blev derefter i den følgende tid gjentagende purret av legasjonen — såvel muntlig som skriftlig, og der blev muntlig flere ganger stillet i utsikt svar i nærmeste fremtid. Den 7de september 1920 meddelte således generalsekretæren i det finske Utenriksministerium at saken nettop var ferdig fra ministeriets side og nu skulde forelegges regjeringen til avgjørelse. Han tilføiet, helt fortrolig, at Utenriksministeriets innstilling gikk ut på, at erstatning skulde betales; men at der var enkelte poster som den finske stat ikke — i det minste ikke uten ytterligere opplysninger — burde gå inn på å refundere helt. Den 16de s. m. uttalte også den daværende finske utenriksminister sig i lignende retning.

I note av 13de oktober 1920 meddelte det finske utenriksministeriums generalsekretær (Gripenberg) vår sendemann (den gang sendemann Urbye) at ministeriet hadde funnet at saken krevet personlig underhandling med det erstatningsøkende norske firma «såvel om grunderna för anspråket som beträffande normerna vid fixerande av skadeserstatningsbeloppet» og at ministeriet av denne grunn hadde gitt en embedsmann i ministeriet, legasjonsråd G. Winckelmann, i opdrag å reise til Norge for å underhandle med A/S Transportkontoret om saken og «forsøke få till stånd en överenskommelse som kunde tilfredsställa bägga parterna». Legasjonsråd Winckelmann kom til Bergen i slutten av oktober s. å. og forhandlingene mellem ham og Transportkontoret resulterte i et alternativt tilbud fra dette firma, datert 31te oktober 1920, og gående ut på — enten at der innen 1ste desember 1920 utbe-

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v.

taltes A/S Transportkontoret kontant kr. 275 000,00 eller at den finske regjering i skriftlig form godkjenner dettes regning stor kr. 303 035,82 og forplikter sig til å betale dette beløp innen 3 år fra 1ste november 1920 med tillegg av renter (Norges Banks rente plus 1 pct.) fra sistnevnte datum — med adgang for den finske regjering til å utsette betalingen av det halve beløp i ytterligere 2 år. I januar måned 1921 erklærte Transportkontoret ved sin sakfører at det ovennevnte tilbud fremdeles stod ved makt, idet der alene til første alternativ knyttedes 1ste desember 1920 den i annet alternativ fastsatte renteplikt, og erklærte sig samtidig villig til å voldgi spørsmålet om erstatnings størrelse til avgjørelse av 3 mann, hvorav 1 opnevnt av det norske utenriksdepartement, 1 av det finske og 1 av det svenske utenriksdepartement. Legasjonen i Helsingfors bragte derefter i en note av 5te februar 1921 tilbudet til den finske regjeringens kunnskap.

I løpet av året 1921 purret legasjonen i Helsingfors gang på gang skriftlig og muntlig det finske utenriksdepartement etter en avgjørelse med hensyn til erstatningsspørsmålet, men saken blev under forskjellige påskudd stadig utsatt og det syntes efterhvert lite tvilsomt at saken med hensikt trenertes fra finsk side — det være fordi man nødvendig vilde innrømme at de militære hadde begått en feil som medførte økonomisk ansvar, eller fordi der spekuleres i valutaen. Den 22de oktober 1921 hadde sendemann Urbye en samtale med daværende utenriksminister Holsti om saken, hvorom legasjonen i Helsingfors innberettet bl. a.:

«Minister Urbye sa at han nu måtte foreslå den norske regjering å la saken avgjøre ved internasjonal voldgift. Dette vilde visstnok koste penger, men han hadde ingen tvil om utfallet, og dette kunde ikke gå lenger. Det blev av utenriksministeren forsikret at der fra Utenriksministeriets side var gjort alt for å få saken avgjort, men motstanden skrev sig fra regjeringens øvrige medlemmer.

Urbye nevnte da til utenriksministeren, at da måtte jo også disse medlemmer overta det økonomiske ansvar som derved vilde på-

dras Finland. Hadde Finland straks innrømmet kravet, vilde det jo ha sluppet med ca. en tredjedel av hvad det nu må betale, og kommer omkostningene ved en voldgiftsavgjørelse til, blir beløpet mangedobbelt.

Urbye fremholdt også på nytt de uheldige følger det i utlandet hadde for Finlands økonomiske stilling, at dette krav ikke forlengst var ordnet og hvilket eiendommelig inntrykk det var egnet til å gjøre at en overordnet funksjonær fra det finske utenriksministerium sendes spesielt til Norge for å ordne saken — opnår en ordning med kreditor — og så blir desavouert av den finske regjering.»

Legasjonen i Helsingfors som bestemt frarådet det norske selskap å anlegge sak mot den finske stat (hvilket i hvert fall vilde gi staten en velkommen utsettelse med oppgjøret), gav i en note av 25de november 1921 til utenriksminister Holsti en utførlig oversikt over erstatningskravets tilblivelse og senere historie, hvori der også minnedes om de mange henvendelser fra norsk side i saken gjennom årene 1919, 1920 og 1921 og om legasjonsråd Winckelmann's forhandlinger og overenskomst med Transportkontoret (av W. selv i et telegram av 28de desember 1920 til Transportkontorets sakfører kalt «vår preliminära överenskommelse») samt om de fra finsk side fremkomne løfter om en snarlig avgjørelse av saken. Legasjonen konkluderte med å henstille at saken nu blev avgjort snarest mulig på grunnlag av den preliminære overenskomst mellem legasjonsråd Winckelmann og A/S Transportkontoret, og sendemann Urbye tilføiet at «jeg efter den stilling, hvori saken er kommet, vil tillegge det stor betydning at så skjer».

I en verbalnote av 8de februar 1922 meddelte endelig det finske utenriksministerium at statsrådet hadde besluttet å forkaste erstatningskravet; 13de februar hadde sendemann Urbye en samtale med utenriksminister Holsti, som til Urbye's sterke beklagelser over den måte hvorpå denne sak var blitt behandlet fra finsk side, svarte at han (Holsti) fremdeles var av den opfatning at det norske krav burde imøtekomes, men at det hade vært umulig for

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v.

ham å få sine kolleger i regjeringen med på sitt synspunkt. Utenriksministeren sa at han på nytt vilde ta saken op.

I skrivelse av 1ste mars 1922 har sendemann Urbye foreslått at den norske regjering henstiller til den finske regjering å la saken avgjøre ved voldgift. For å spare alle de omkostninger og all den forsinkelse som prosedyre i et fremmed sprog medfører, foreslår Urbye at voldgiftsdommerne opnevnes blandt personer som forstår norsk og svensk, at opnevningen av opmannen foretas av den danske Konge (resp. Presidenten i Danmarks høiesterett) eller — om det skulde foretrekkes fra finsk side — av Nasjonenes Forbunds Råd — efterat hvert av de to riker har opnevnt sin mann.

Sendemann Urbye som gjør opmerksom på at forhandlingene om en minnelig ordning jo kan fortsettes selv om vi nu foreslår å la saken avgjøre ved voldgift (Urbye betoner dog uttrykkelig at vi efter hvad der er passert ikke bør komme med nye forestillinger til den finske regjering om sakens minnelige ordning), sier i sin skrivelse av 1ste mars f. å. at vi i vår eventuelle note til den finske utenriksminister angående voldgiftsavgjørelse bør fremholde at når den norske regjering foreslår denne avgjørelsesmåte, skjer det under hensyn til at det her dreier sig om en handling av en finsk offentlig tjenestemann som berøver norske borgere friheten og beslaglegger og tilbakeholder norske borgeres eiendom.

Sendemann Urbye gjentar i denne forbindelse at man foreløbig ikke bør benytte den utvei å la de norske skadelidende gå til direkte søksmål mot den finske stat, hvilket der er formell adgang til, idet der alltid senere vil være anledning til å forsøke denne utvei, da foreldelsesfristen — også mot staten — efter finsk lov er 10 år.

Da det må ansees nytteløst å gjøre ytterligere forsøk på å få saken ordnet ved diplomatiske forhandlinger, har departementet optatt til overveielse å la saken avgjøre ved voldgift.

Departementets folkerettskonsulent, dr. Castberg, har avgitt en betenkning angående de internasjonale rettsmidler, hvor-

over man råder, til avgjørelse av den heromhandlede konflikt. Det påvises i betenkningen at såvel Norge som Finland kan kreve tvisten mellem de to land avgjort av Den faste Domstol for mellemfolkelig Rettspleie.

Hvis begge parter renonserer på denne rett, kan de avtale voldgift, men hvis de ikke blir enige herom, kan hver av dem bringe saken inn for Folkeforbundets Råd. Betenkningen konkluderer med å anbefale at man velger den faste domstol for mellemfolkelig rettspleie.

Justisdepartementet som senere har hatt saken til uttalelse er enig med sendemann Urbye i at der fra statens side bør foretas skritt til å få erstatningskravet gjennomført. Likesom Utenriksdepartementets folkerettskonsulent mener også Justisdepartementet at den faste domstol for mellemfolkelig rettspleie bør foretrekkes både for Folkenes Forbunds Råd og en spesiell voldgiftsavgjørelse med Finland, forsåvidt man ikke av hensyn til omkostningene og av sproglige hensyn foretrekker å avvente en særlig voldgiftsavgjørelse for denne tvist.

Sendemann Urbye som dernæst har hatt saken til uttalelse, slutter sig likeledes til forslaget om sakens innbringelse for den faste domstol.

Legasjonen i Helsingfors har bestemt frarådet at vi lar de norske skadelidende gå til privat saksanlegg mot den finske stat, idet dette bare vil lede til ytterligere forhaling av saken fra Finnlands side, og sakens egenartede beskaffenhet synes også å tilsi at den norske regjering tar sig av den.

Med hensyn til det av Justisdepartementet forannevnte utgiftsspørsmål bemerkes at Utenriksdepartementet finner det tvilsomt om en voldgiftsavgjørelse vil medføre mindre omkostninger enn en avgjørelse av den faste domstol. Denne er jo permanent og dens utgifter dekkes av Folkenes Forbund (Domstolsvedtektene art. 33).

I september 1924 blev der gjennom legasjonen i Helsingfors meddelt den finske utenriksminister at der vilde bli fremsatt proposisjon for Stortinget om sakens innbringelse for den faste domstol for mellem-

Om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v.

folkelig rettspleie. Den finske utenriksminister uttalte i den anledning at han vilde være takknømlig om den norske regjering vilde vente med å fremsette proposisjonen inntil han hadde kunnet gjøre sig bækjent med sakens detaljer.

Saken blev senere av legasjonen bragt i erindring gjentagne ganger.

Den 16de februar 1925 ankom legasjonsråd Winckelmann til Oslo og optok forhandlinger med Utenriksdepartementet — men avreiste igjen i samme uke uten at der var opnådd noget resultat. Han antydet dog muligheten av et senere finsk tilbud om ordning.

Den 27de februar 1925 meddelte den herværende finske sendemann underhånden at den finske regjering gav bindende tilsagn om å betale ialt kr. 200 000,00 på betingelse av at den norske regjering og de interesserte gav garanti for at intet ytterligere krav vilde bli fremsatt og at tilbudet akseptertes innen 4de mars kl. 12.

Innen fristen utløp den 4de mars s. å. blev den finske sendemann underrettet om at de interesserte aksepterte tilbudet. Kravet på garanti fra den norske regjering foranlediget derimot visse nærmere undersøkelser som gjorde, at der derom ikke innen fristens utløp kunde gis endelig svar.

Den 12te mars s. å. blev så den finske sendemann underrettet om at den norske regjering kunde avgi garanti som ønsket mot ytterligere krav.

Den finske sendemann meddelte imidlertid samme dag departementet, at den finske regjering hadde satt en bestemt frist som

var overskredet, hvorfor den finske regjering nu ikke lenger var bundet.

Utenriksdepartementet har i mars s. å. gjennom legasjonen i Helsingfors gjort henvendelse til det finske utenriksministerium for å forhøre hvorvidt den finske regjering samtykket i at ovennevnte sak pådømmes av den faste mellempolkelige domstols 3-manns utvalg i henhold til art. 29 i vedtektene for nevnte domstol.

Av en note som legasjonen derefter har mottatt fra det finske utenriksministerium fremgår, at den finske regjering nærer den opfatning at saken bør underkastes behandling av den nevnte domstol i dens helhet.

Efter at der siden 1918 uten positivt resultat er pågått forhandling med Finland om en minnelig ordning av denne sak, som synes å ha vært treneret fra finsk side, anser Utenriksdepartementet det for nytteløst å fortsette forhandlingene.

Under henvisning til et annet samtidig avgitt foredrag angående innhentelse av Stortingets samtykke til at regjeringen innbringer erstatningskravet for den faste domstol for mellempolkelig rettspleie vil departementet foreslå at Stortinget i fortrolighet blir gjort bekjent med nærværende foredrag og skal derfor

innstille:

At gjenpart av Utenriksdepartementets foredrag av 4de juni 1926 om et erstatningskrav mot Finland i anledning av beslagleggelse av hester m. v. ved Silaskoppi (Silastuen) tilstilles Stortinget.